

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 22 september 1914 kl. 1,30 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara, dels ock i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Lindhagen, Söderbergh,* Gezelius, greve Lagerbjelke, Johanson i Valared,* Knut Larsson,* L. Olsson i Hof, greve Spens, Hult,* Pettersson i Södertälje, Pettersson i Bjälbo,* Schotte, Olsson i Broberg,* Persson i Norrköping och Olsson i See.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 26 augusti 1914 dagtecknad proposition, nr 277, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehaft tre i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta motioner, nr 273 av herr *Karl Hildebrand*, nr 274 av herrar *Carl Lindhagen* och *Rickard Sandler* samt nr 275 av herr *Emil Molin* i Dombäcksmark, med vilken sistnämnde herr *G. F. Lundgren* i Björna förklarar sig instämma.

Beträffande de skäl, som huvudsakligen föranlett förevarande lagförslags framläggande för riksdagen, har föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet den 15 augusti 1914 anfört:

Utskottets yttrande.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 9 saml. 38 häft. (Nr 38).

»Redan förut har inför Eders Kungl. Maj:t omförmälts att det under nuvarande kritiska förhållanden måhända kan bliva nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder för reglering av livsmedelsprisen; och en liknande nödvändighet torde kunna göra sig gällande i fråga om prisen å vissa andra förnödenheter. För en dylik reglering lärer stöd av lag vara erforderligt, och klok försiktighet synes därför påkalla, att innan den nu samlade riksdagen åtskiljes, dess medverkan begäres till att åstadkomma lagstadganden, genom vilka Kungl. Maj:t bemyndigas att vidtaga behövlige åtgärder för nämnda ändamål. Det torde, om denna lagstiftnings syfte skall vinnas, icke kunna undvikas, att densamma kommer att i viss mån vila på grundsatser, som man i vanliga fall icke skulle vilja se tillämpade. Utomordentliga förhållanden kunna kräva säregna hjälpmedel.

Då även i framtiden vid krig eller krigsfara kan bliva erforderligt att äga tillgång till en sådan lag som den jag nu ämnar föreslå, synes det icke vara lämpligt att giva denna lag endast provisorisk giltighet. Däremot ligger det i sakens natur, att de åtgärder, till vilka Kungl. Maj:t genom lagen erhåller bemyndigande, icke skola kunna förekomma annat än vid krig eller krigsfara och för så lång tid, som det av kriget eller krigsfaran föranledda behovet fortfar. Blott under dylika kritiska tider skall alltså lagen kunna tillämpas.»

I fråga om de skäl, som i övrigt ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet hänvisa till den kungl. propositionen.

Över de yrkanden om ändring i vissa delar av Kungl. Maj:ts förslag, som innefattas uti de i ämnet väckta motionerna, kommer utskottet att avgiva yttrande i samband med de särskilda bestämmelser i lagförslaget, som motionerna avse.

På de av föredragande departementschefen och lagrådet anförda skäl har utskottet funnit lagbestämmelser för det ändamål, som med förevarande förslag avses, vara erforderliga. På grund härav och då utskottet vid granskning av förslaget funnit detsamma vara av beskaffenhet att kunna läggas till grund för lagstiftning i ämnet, har utskottet ansett sig böra tillstyrka, att förslaget med här nedan angivna ändringar må vinna riksdagens godkännande.

1 §.

Beträffande denna § har herr Hildebrand i den av honom väckta motionen föreslagit, att till första stycket måtte fogas ett tillägg av följande lydelse: »Sådan av Konungen förordnad prisbestämning träder ur

kraft en månad efter prissättningen, försåvitt ej Konungen dessförinnan ånyo fastställt samma eller förordnat om annat högsta pris.»

Till stöd för detta sitt yrkande har herr Hildebrand anfört:

»Fastställande av maximipriser berör en av de ömtåligaste frågorna i det ekonomiska livet, och missgrepp därvid kunna bliva synnerligen betänkliga. Under krig eller krigsfara kunna lätt krafter göra sig gällande i prisstegrande riktning av sådan intensitet, att en uppåtgående prisrörelse å varor kan vara nödvändig, försåvitt icke hela prisstegringens börda skall påvila varuproducenterna; jag vill som exempel nämna eventuell nedgång av penningens köpkraft. Någon garanti synes mig nödvändig för att fastställda maximipriser icke komma att för länge bli stående utan ingående granskning.»

Såsom den av motionären åberopade motiveringen utvisar, avses med det av honom föreslagna tillägget till förevarande § att med hänsyn till de täta och hastiga växlingar, som under här avsedda tidsförhållanden otvivelaktigt kunna emotses på det ekonomiska området, genom en uttrycklig lagbestämmelse förebygga, att en i enlighet med bestämmelserna i denna lag fastställd prissättning komme att kvarstå såsom gällande under längre tid än som vore lämpligt eller nödigt. Ehuru utskottet till fullo delar motionärens uppfattning om angelägenheten av att en dylik prisbestämning så nära och snabbt som möjligt lämpas efter inträdande förändringar i det ekonomiska läget, har utskottet likväl icke ansett nödigt förorda motionärens förslag. Enligt utskottets förmenande kan det nämligen med visshet förväntas, att Kungl. Maj:t vid utövningen av den grannliga befogenheten att fastställa ifrågavarande priser kommer att ägna en noggrann och oavlätlig uppmärksamhet åt förhållandena å varumarknaden och att med behörig hänsyn till de på prisbildningen inverkan de faktorerna vidtaga de ändringar i redan fastställda taxor, som kunna vara erforderliga. Av lagrådets yttrande beträffande ifrågavarande stadgande och den jämkning, som förslaget med anledning därav undergått, synes ock framgå, att vid det slutliga avfattandet av förevarande bestämmelse nu berörda synpunkt vunnit vederbörligt beaktande. Vid sådant förhållande har utskottet icke kunnat finna det av motionären föreslagna stadgandet, vartill för övrigt motsvarighet saknas i den utländska lagstiftningen å detta område, vara av behovet påkallat för vinnande av det av motionären angivna syftet.

3 §.

Herrar Lindhagen och Sandler hava i den av dem i ämnet väckta motionen hemställt, att i nu förevarande lag måtte upptagas en bestäm-

melse i det huvudsakliga syfte, som innefattas uti 3 § i det till lagrådet remitterade förslaget.

Det av motionärerna åsyftade stadgandet i sistnämnda förslag hade följande lydelse:

»3 §.

Är vid krig eller krigsfara vara, som i 1 § sägs, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare innehavare av sådan vara pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen, som, där enligt 1 § för varan fastställts visst högsta pris, skall motsvara detta pris och i annat fall skall utgå efter de grunder, som i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov äro stadgade för bestämmande av fordringsbeloppen för utgjorda rekvisitioner.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom i nämnda lag förmäles, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i sanma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.»

Sedan föredragande departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet för den 15 augusti 1914 motiverat den i 2 § av det remitterade lagförslaget upptagna bestämmelse, som motsvarar 2 § i det för riksdagen framlagda förslaget och går ut på att, i den mån tillgång å viktiga förnödenheter finnes, ställa dem till allmänhetens förfogande för skäligt pris, har han till grund för nyss återgivna 3 § i det till lagrådet remitterade förslaget anført följande:

»Beträffande nämnda förnödenheter av särskild vikt är det, jämte den nu berörda synpunkten att de böra hållas allmänheten till handa för skäligt pris, även en annan synpunkt, som kräver beaktande. Vid krig eller krigsfara kan lätt inträffa, att det inom landet befintliga förrådet av dessa varor är knappt, och att den tillförsel från utlandet, som kan erfordras för förrådets ökande eller förnyande, icke alls eller endast med svårighet och i ringa omfattning kan åstadkommas. Produktionen inom landet kan ock hänmas genom arbetskrafters användande för försvarsändamål eller av andra anledningar. Det kan därför bliva önskvärt att reglera föryttringen och förbrukningen av varorna, så att desamma må komma till användning för de ändamål, som framför andra måste fyllas. Detta syfte, för vars tillgodoseende det kan vara nödvändigt att hindra, i stället för att befrämja, varors försäljning för ändamål, som i och för sig äro fullt berättigade, står i viss mån såsom motsats till det förut berörda. Men även detta andra syfte kan erhålla synnerlig betydelse.

Det lär på goda grunder antagas, att de nu i enskild ägo inom landet varande förråden särskilt av stenkol och bensin icke äro större, än att all möjlig sparsamhet och urskillning måste iakttagas för att de skola, i händelse av den nuvarande situationens utsträckande över någon längre tid, förslå till fyllande av de viktigaste behoven. I fråga om andra slag av förenämnda förnödenheter torde, såvitt nu är bekant, så starka skäl för konsumtionens reglering icke föreligga, men för betryggande av det allmänna bästa torde dock vara välbetänt att tillförsäkra Kungl. Maj:t befogenhet till sådan reglering i fråga om samtliga de varor, för vilka, enligt vad förut anförts, vid oskäligen prisstegring maximipris bör kunna fastställas.

I den mån reglering av varas förnyttande och förbrukning visar sig nödvändig, torde den lämpligast och med minsta olägenhet för varans innehavare äga rum på det sätt, att befintliga förråd av varan i erforderlig omfattning inlösas av kronan för att därefter, enligt vad Kungl. Maj:t bestämmer, användas till de ändamål, för vilka inlösen skett. Företrädes ett sådant ändamål av annan än statsverket, bör varan för skäligt pris ställas till hans förfogande för ändamålet.

Den inlösningsrätt, som sålunda torde böra tillerkännas kronan, innebär till sitt begrepp en utvidgning av expropriationsinstitutet till vissa nya ändamål och till vissa slag av lös egendom. Den äger ock, såvitt angår försvarsväsendet, nära motsvarighet i vad som finnes stadgat i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov. Inlösningsförfarandet torde lämpligen ordnas i väsentlig överensstämmelse med nämnda lags föreskrifter. Det synes alltså böra stadgas, att lösen för vara skall bestämmas av kommissioner, som tillsättas enligt sagda lag, samt att angående sätt och tid för lösens erläggande skall gälla vad i samma lag är föreskrivet om likvid för fulljord rekvisition. Även i fråga om lösens belopp torde stadgandena i berörda lag böra tillämpas, så snart visst maximipris icke bestämts för varan; finnes däremot maximipris, synes inlösen skäligen böra ske till detta pris.»

Beträffande ifrågavarande bestämmelse anförde lagrådet:

»Mot den i 3 § i förslaget upptagna inlösningsrätt möta enligt lagrådets tanke så stora betänkligheter, att lagrådet icke kan tillstyrka dess genomförande. Principiellt sett synes ett ingrepp i den enskildes förhållanden av den omfattning, som bestämmelsen i fråga innebär, icke böra vara medgivet, med mindre på förhand äro fastslagna de speciella ändamål, för vilka ingripandet må ske, och dessa otvetydigt finnas vara av den vikt, att den enskildes rätt måste helt träda tillbaka. Praktiskt taget synes

det föreligga oöverkomliga svårigheter att tillämpa bestämmelsen på ett tillfredsställande sätt och under garanti för att de enskildes uppoffringar motsvaras av gemensamt gagn. Något behov av den ifrågasatta vidsträckt inlösningsrätten för tillgodoseende av de intressen, som synas avsedda, torde, även om det vore möjligt att genomföra anordningen på ett ändamålsenligt sätt, knappast vara för handen. För anskaffande av de för krigsmakten nödiga förråd äro stadganden upptagna i den s. k. rekvisitionslagen. Skulle dessa icke vara för sitt avsedda ändamål till fyllest, lärer erforderlig utvidgning böra göras i nämnda lag. De allmänna inrättningar såsom järnvägar, sjukhus o. d., för vilkas verksamhet ifrågakomna förnödenheter erfordras, torde kunna förutsättas hava i vida högre mån än enskilda på förhand tillförsäkrat sig om tillgång på sådana, och genom maximiprisers fastställande och framskaffande tvångsvis av befintliga förråd öppnas utväg för dem att fylla sina behov i görligaste mån. Genom sistberörda anordning torde ock vara gjort för de enskilda vad göras kan till undanröjande av möjligen befintliga missförhållanden. Är verkligt nödläge för handen, exempelvis inom en av fienden innesluten stad, måste visserligen de enskilda underkasta sig sådana inskränkningar i sin rätt, som här avses, men deras uppoffringar komma säkerligen att sträcka sig vida längre och de nödiga åtgärderna kunna näppeligen ske i den nu ifrågasatta ordning.

Skulle emellertid lösningsrätten ifråga anses böra kvarstå, torde i varje fall från densamma böra undantagas sådana smärre förråd, som för den enskilde innehavaren själv eller hans hushåll prövas oundgängligen erforderliga. Ett motsatt förfarande skulle, oavsett de därmed förenade praktiska olägenheterna, innebära alltför stor stränghet, som icke har sin motsvarighet i rekvisitionslagen. Vidare synas de föreslagna stadgandena om lösens bestämmande icke kunna vinna godkännande. Enligt förslaget skulle, om man bortser från de fall, då maximipris för varan fastställts, lösen utgå efter de grunder, som i rekvisitionslagen äro stadgade i fråga om betalning för utgjorda rekvisitioner. Detta innebär, att lösensbeloppet skulle utgå i vissa fall efter markegångstaxa och i andra fall efter särskild för krigsskådeplats upprättad taxa samt, där dessa taxor icke upptaga pris på varan, efter gångbart pris enligt bestämmande av den i rekvisitionslagen omnämnda kommissionen. Vid en inlösen av varor under de förhållanden och i den omfattning, varom här är fråga, skulle en tillämpning av dessa taxor uppenbarligen i många fall medföra orättvisa resultat. Lämpligast torde vara att stadga, att de inlösta varorna skola ersättas med fulla värdet och att detta bestämmes av kommissionen. För den händelse tillämpning av maximipris eller i fastställda taxor upptagna pris bibehålles.

synes obehövt att, såsom i förslaget skett, i motsats till vad i rekvisitionslagen stadgas, låta kommissionen i första hand taga befattning med lösens bestämmande i de fall, då sådana pris skola gälla.»

Vid ärendets förnyade behandling inför Kungl. Maj:t i statsrådet den 26 augusti 1914 anförde föredragande departementschefen i anledning av lagrådets yttrande i denna del följande:

»I fråga om behovet av sådan inlösningsrätt, som enligt 3 § i det remitterade förslaget skulle tillförsäkras kronan, hava i viss mån ändrade förhållanden inträtt, sedan jag inför Eders Kungl. Maj:t föredrog berörda förslag. Det lär nu finnas utsikt till att medelst införsel från utlandet tillgången å vissa varor, som företrädesvis avsågos med bestämmelserna i sagda §, skall kunna väsentligt ökas, samt att såväl härigenom som genom andra åtgärder faran för brist å dylika varor skall kunna tillsvidare undanröjas eller åtminstone i hög grad förminsas. Med hänsyn härtill torde knappast finnas tillräckliga skäl att vidhålla förslaget i denna del.

Då jag av nämnda anledning finner mig böra hemställa, att 3 § må utgå ur förslaget, synes något yttrande över de grunder, på vilka lagrådet avstyrkt bestämmelserna i samma §, icke erfordras från min sida.»

Vid behandling av förevarande spörsmål har utskottet för sin del funnit de av departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet den 15 augusti 1914 anförda skälen för ifrågavarande stadgandes upptagande i lagen synnerligen vägande. Även om de av lagrådet däremot uttalade betänkligheter utan tvivel måste anses beaktansvärda, synas de dock icke innefatta tillräcklig grund för uteslutande ur lagen av bestämmelser i nu ifrågavarande syfte. Den av departementschefen i sådant hänseende åberopade omständigheten, att omedelbart behov av ett dylikt stadgande icke för närvarande synes föreligga, kan efter utskottets uppfattning icke tillmätas avgörande betydelse. Fastmera synes det utskottet vara av vikt, att lagen icke är i saknad av även sådana föreskrifter, vilkas tillämpning visserligen kan ifrågakomma endast under ett av ytterligt kritiska förhållanden framkallat undantagsläge, men vilka dock för ett sådant läge äro behöfliga. I likhet med herrar Lindhagen och Sandler har utskottet därför ansett en bestämmelse om inlösningsrätt av här ifrågavarande slag böra upptagas i lagen.

Därvid har emellertid utskottet i anledning av lagrådets yttrande över motsvarande stadgande i det till lagrådet remitterade förslaget ansett vissa modifikationerna i stadgandet böra vidtagas. Från ifrågavarande bestämmelses tillämpning synes sålunda undantag böra göras för

sådana förråd, som för enskild innehavare eller hans hushåll prövas oundgängligen erforderliga. Vidare har utskottet ansett lösen för en vara böra utgå efter varans fulla värde.

Förutom den förskjutning i paragraffföljden, som föranledes av upptagandet i lagen av nu omförmålta stadgande såsom särskild paragraf, lärer av utskottets förslag i denna del jämväl böra följa, såväl att lagens rubrik återföres till den lydelse, som den hade i det remitterade förslaget, nämligen »lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara», som att 4 § i det för riksdagen framlagda förslaget utvidgas till huvudsaklig överensstämmelse med 5 § i det remitterade förslaget.

4 § (3 § i Kungl. Maj:ts förslag).

I fråga om denna § har herr Molin i Dombäcksmark i sin ovanberörda motion hemställt, att §:n måtte erhålla följande lydelse:

»Den som, sedan visst högsta pris för vara blivit enligt 1 § fastställt, håller varan till salu för högre pris, eller vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobejant söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor. Adömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.»

I samma motion och i anslutning till sitt berörda förslag med avseende å avfattningen av förevarande § har herr Molin tillika hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga lämpliga åtgärder för ett snabbt och effektivt kungörande av nu ifrågavarande lag ävensom de kungl. förordningar, som av sagda lag kunna föranledas.

Till stöd för sin nämnda framställning har herr Molin anfört:

»I Kungl. Maj:ts proposition nr 277 med förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara har enligt mitt förmenande en princip godtagits, som hittills aldrig kommit i tillämpning, nämligen att vetskap om lagens tillvaro endast förutsätter straffbarhet för den, som överträder densamma. Hittills har vid lagstiftning alltid gällt grundsatsen att obekantskap med lagens föreskrifter ej befriar från straff. Något bärande skäl att befria dem, som påstå sig vara okunniga om lagens föreskrifter i detta speciella fall, synes mig icke föreligga. Tvärtom tala alla skäl för att lagens hela stränghet bör drabba dem, som i kristider söka passa tillfället att tillskansa sig oskäligen vinster. Varje

försök i den vägen förutsätter att uppskörtaren saknar allmänmänskliga och moraliska grundsatser och att han vet att kristid är inne. Ingen, som är i färd med att uppskriva priser på förnödenheter, lär vara okunnig om de förhållanden, som för honom skulle möjliggöra uppskörtning. Att låta en sådan gå fri från straff blott därför, att han måhända kan låtsas sig vara i obekantskap med lagens föreskrifter, synes mig ej vara annat än att på ett oförtjänt och rättsvidrigt sätt premiera girigheten, knipslugheten och den låtsade eller verkliga okunnigheten i förening.

På grund härav tillåter jag mig framställa ett förslag till ändrad lydelse av 3:e paragrafen, varigenom vetskaper om lagen ej får utgöra förut-sättning för lagens tillämpning.

Förslaget att låta den oriktiga principen om vetskap om lagens före-komst spela roll vid lagens tillämpning torde bero därpå, att någon fullt tillfredsställande utväg ej funnits att få lagen och de förordningar, som därav framdeles kunna föräledas, på ett effektivt sätt kungjorda. Det synes mig dock som bestämmelsernas publicering i föreliggande fall borde kunna ske på kraftigare och mera effektivt sätt än vad fallet är med andra lagars och förordningars kungörande. Ett sätt vore att vederbörande krono-betjäning ålades att inom orterna å i ögonen fallande platser anslå lagen och därav föränledda förordningar. Statsrådsprotokoll i ärendet borde offentliggöras och meddelas pressen, som nog lär sörja för att besluten bliva bekanta, och det på ett sätt som borde omöjliggöra för moraliskt mindre väl avbalanserade individer att spela okunniga och under okunnig-hetens täckmantel straffritt häva in oskäligen vinster.»

Uti det till lagrådet remitterade förslaget hade förevarande bestä-melse den lydelse, som nu förordas i den av herr Molin väckta motionen. Emot det sålunda föreslagna stadgandet anmärkte lagrådet, att saluhål-lande av vara till högre pris än det av Konungen fastställda icke torde böra anses straffbart med mindre säljaren ägde kännedom om Konungens förordnande. Med anledning av denna lagrådets erinran erhöll förslaget därefter den avfattning, som föreslagits i den kungl. propositionen.

På sätt herr Molin i sin motion erinrat, är det inom straffrätten en vedertagen grundsats, att obekantskap om gällande lag icke länder till befrielse från straff för överträdelse av densamma. För att lagens straffbestämmelse skall träda i tillämpning, erfordras emellertid i nu förevarande fall, att Konungen med stöd av det givna bemyndigandet förordnat om maximipris å viss vara. Det ligger i sakens natur, att ett dylikt förordnande kommer att kungöras på ett så effektivt sätt,

att det under förhandenvarande förhållanden måste antagas i regel komma till deras kännedom, som hava att ställa sig detsamma till efterrättelse. Ett uttalande i lagen därom, att vetskap om förordnad prissättning erfordras för att straffskyldighet skall inträda, om det fastställda priset överskrides, lärer alltså ingalunda hava den verkan, att ett naket bestridande av dylik vetskap föranleder straffrihet. Vad angår sådana personer, som i främsta rummet avses i lagen, nämligen sådana, som yrkesmässigt eller eljest i större omfattning försälja varor, om vilka här är fråga, lärer en så stark presumtion om vetskap rörande kungjorda prisbestämningar få anses föreligga, att ett bestridande av dylik vetskap ej anses förtjäna tilltro, med mindre särskilda omständigheter föreligga, som göra bestridandet sannolikt. Men skulle åter sådana omständigheter kunna i något visst fall förebringas, kan det ej vara skälighet eller rimligt att det oaktat ådöma straff för överskriden prissättning eller annat i 4 § avsett förfarande. Särskilt stötande skulle det verka, om straff komme att drabba en person, exempelvis en lantman ute i landet, vilken endast tillfälligtvis föryttrat en vara och därvid kommit att för densamma betinga sig högre pris än det medgivna, om förhållandena giva vid handen, att han icke varit underkunnig om prissättningen. Om, såsom antagligen kommer att bliva fallet under de ovanliga förhållanden, då förevarande lag skall träda i tillämpning, utfärdade taxor med korta mellantider underkastas mer eller mindre omfattande ändringar, lärer det knappast kunna undvikas, att fall inträffa, då vetskap om prissättningen ej kan utan vidare antagas vara för handen. Utskottet finner alltså det kungl. förslaget i denna del vara välbetänt och kan förty icke förorda motionärens ifrågasvarande framställning.

Vid sådant förhållande finner utskottet icke heller skäl förorda den i herr Molins motion ytterligare gjorda hemställan, att riksdagen skulle genom skrivelse påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för angelägenheten av att förevarande lag och de förordnanden, som i kraft av densamma kunna bliva av Kungl. Maj:t utfärdade, måtte på ett snabbt och effektivt sätt kungöras till allmän kännedom. Ett dylikt kungörande är otvivelaktigt, såsom motionären anført, av synnerlig vikt, men utskottet anser, såsom ovan uttalats, det ligga i sakens natur, att Kungl. Maj:t, utan någon erinran från riksdagens sida, kommer att i detta hänseende vidtaga de åtgärder, som finnas ändamålsenliga.

5 § (4 § i Kungl. Maj:ts förslag).

Beträffande den ändring, som av utskottet föreslagits i fråga om denna paragraf, får utskottet hänvisa till vad ovan anförts under 3 § i utskottets förslag.

Med åberopande av vad sålunda anförts får utskottet alltså hemställa,

1:o) att riksdagen, med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, i anledning av samma proposition samt herrar Lindhagens och Sändlers ifrågavarande motion, men med avslag å herrar Hildebrands och Molins i ämnet väckta motioner må för sin del antaga följande

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

Lag

Lag

om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligen, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäligen.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfvlig vara, för vilken gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillning.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

3 §.

Är vid krig eller krigsfara vara, som i 1 § sägs, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behöfvlig, pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

Kungl. Maj:ts förslag:

3 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, håller varan till salu för högre pris eller, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap härom söker vid förfrågan, som i första stycket av denna § sägs, vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

4 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

5 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag *eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vara, som enligt 3 § blivit av kronan inlöst.*

Denna lag skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

samt

2:o) att herr Molins förevarande motion, i vad densamma icke blivit besvarad genom utskottets hemställan under 1:o), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 september 1914.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

Reservationer

dels av herr *Lindhagen*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka en omformulering av 4 § och en skrivelse till Kungl. Maj:t i de syften, herr *Molin* i sin motion förordat;

dels ock av herr *Gezelius*, vilken beträffande utskottets hemställan under 1:o anført:

»En inlösningsrätt av den art, som avses i 3 § av utskottets förslag, synes mig icke böra medgivas för tillgodoseende uti här ifrågasatt ordning av andra än på förhand fastslagna speciella ändamål av den vikt, att i avseende å dem den enskildes rätt otvetydigt måste träda tillbaka för gemensamt gagn.

Ifrågavarande bestämmelser inrymma emellertid jämväl befogenhet för Kungl. Maj:t redan vid krigsfara, att — utöver genom fastställande av skäligen maximipris å vissa varor — genom tvångsåtgärder reglera stridiga enskilda ekonomiska intressen inbördes.

Där i fall av verkligt nödläge en dylik reglering kan tänkas vara i det allmännas intresse oundgängligen nödig, lär en inlösningsrätt av ifrågavarande art icke heller kunna med tillgodoseende av det därmed avsedda syftet utövas i nu ifrågasatt ordning.

På grund härav har jag ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å herrar *Hildebrands*, *Molins* samt *Lindhagens* och *Sändlers* motioner i ämnet, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.»